
КОРУПЦИЯ В БИЗНЕСА – ЗА ИЛИ ПРОТИВ?

Д-р Людмила Стемплевска¹

*Европейски университет по информационни технологии
и икономика, Варшава, Полша*

Резюме: Корупцията отдавна е обект на социално изграждане и реконструкция. Нейното социално измерение се изразява в това, че хората определят същността ѝ, нейното положително или отрицателно въздействие. Явлението корупция претърпява постоянни промени от миналото насам. И ако в наши дни смятаме, че дори и негативно, въздействието на корупцията би насърчило в някаква степен стабилността на обществото, то тогава няма да бъде достатъчно да се позовем само на изследвания, анализи или описание на това явление. Обществото трябва да направи своя морален избор, дали да провежда антикорупционна политика и да приеме, че тази дейност е нежелателна. Това се отнася най-вече за развитите страни.

Целта на тази статия е да се анализира и оцени проблемът с корупцията, включително по отношение на появата ѝ, последици от нея, намаляване нивото на корупция, Полша на фона на корупцията и корелативен анализ на корупцията в света.

Ключови думи: корупция, бизнес, частен сектор.

JEL: M2, O3, O5.

* * *

Едни от най-важните аспекти в живота са професионалният и личният живот на хората. Факторите, които дават материални резултати под формата на възнаграждение и влияят върху възможностите на населението, са работата, заеманата позиция в обществото, желанието за професионално развитие и качеството на личния живот. За да се развива икономиката на дадена страна, трябва да бъдат създадени подходящи условия за бизнес, защото предприятията са тези, които плащат данъци и захранват държавния бюджет. Икономиката е кръвоснаб-

¹ E-mail: L-Stemplewska@wp.pl

дителната система на едно общество, тя прави възможно вливането на средства от частната сфера, в най-широк смисъл, към публичната сфера, и обратно. Корупцията може да доведе до проблеми в стокооборота в рамките на икономическата система и в контактите с частния сектор. Дали обаче корупцията винаги играе отрицателна роля? Какво мислят специалистите за явлението корупция в настоящата действителност?

Целта на статията е да анализира и оцени проблема с корупцията в различни посоки като: поява на корупцията, последици от нея, намаляване нивото на корупцията, Полша на фона на корупцията и корелативен анализ на корупцията в света.

Политико-икономическата среда играе съществена роля по отношение влиянието на тези обкръжаващи фактори върху дейността на фирмата и развитието на предприемачеството. Тъй като държавата се променя, нейният подход към икономическите процеси и качествено функциониране на държавните институции до голяма степен определят и вида стимули, които засягат компаниите. Изразява се например в това, какво е разрешено и какво не, т.е. кои действия на човек могат да бъдат тежко наказани и кои не. Както правилно е отбелязано от С. Douglas North (1990, р. 79): „Когато обществени поръчки се възлагат на фирмите с най-висока производителност и иновации, предприятията ще се опитат да развият тези качества, но когато корупционните поведения се възнаграждават, фирмите с тази нагласа ще бъдат печелившите на пазара.“ Корупцията е злоупотреба с обществено положение с цел придобиване на икономически ползи. Независимо от налагането на наказателни санкции за корупционно поведение в публичния и частния сектор, при което пейоративното разбиране за предприемачество поглъща корупционните практики, нивото на това явление все още е зависимо от стандарта на живот на гражданите в дадена страна.

Изследването е с теоретичен и емпиричен характер; включва анализи от научните разработки на местни и чуждестранни автори, както и корелационния анализ.

Възникване на явлението корупция

Корупцията не е творение на съвремието, наличието ѝ датира още от времето, когато се формират първите структури на властта (Bielecki, 2002, стр. 45). Светът на бизнеса приема позицията, че корупцията в по-малък мащаб отдавна е приет начин за правене на бизнес, а в много страни тя е присъщ инструмент за сключване на сделка (Bukowski, 1978, стр. 5).

От 50-те години на миналия век до наши дни възгледите на икономистите за корупцията постепенно се променят. Започвайки с изследвания и анализи, които показват, че корупцията, макар и морално осъдителна, на практика често улеснява обмена на стоки и паричния поток, като по този начин допринася за растежа на икономиката (Lui, 1996) към други изследвания и анализи, които сочат точно обратното – че корупцията всъщност е нефункционираща за икономиката, тъй като намалява нивото на доверие между играчите на пазара, което увеличава несигурността на транзакциите и в крайна сметка, вреди на цялата икономика (Treisman, 2000). Това се отразява и на семейния бюджет (Pukała & Adamisin, 2015).

В същото време трябва да се има предвид, че разликата между публичната и частната сфера в Европа през деветнайсти век е доста неясна, за което говори например Max Weber в своите произведения или за което разсъждава от историческа гледна точка историкът и политолог James Scott (Scott, 1969).

Особен интерес в дискусиата на Andrzej Maćzak (Maćzak, 1986) представлява начина, по който се борят с корупцията по време на първата полско-литовска британска общност. Това се отнася до заговора на кралските ковчезници, определени доживотно от краля за длъжностни лица, които в замяна на постоянна, относително висока, заплата били задължени да съблюдават събирането на данъци. Въпреки добрия си социален статус и високите доходи, те вероятно представляват най-корумпираната част на кралската администрация – освен заплатата си събирали два вида подкупи: „чувал“ (името произхожда от чувалите, които били използвани за транспортиране на пари) и „ръкавица“, което идва от доставчиците на различни стоки и услуги за короната. Интересното е, че според Maćzak никой по това време не бил разтревожен от тази практика, а само от размера на тези "комисиони". В същото време Maćzak представя много точни резултати от изследванията на друг историк Jacob van Kleveren, който представя тезата, че поне до XVIII век търговията с кантори и офиси в европейските държави е стандарт. Когато не се организира от държавата, това е под формата на корупция, но все пак остава част от системата за упражняване на власт в тези общества.

През 1996 г. известният икономист и кандидат за Нобелова награда от 2003 г., осъждащ корупцията като цяло, Gordon Tullock (Tullock, 1996) признава, че тя може да играе и положителна роля, нещо като добавка към ниските заплати на длъжностните лица, което е мотивация за по-гъвкави и предприемчиви действия.

В края на 90-те години в много от силно развитите страни (включително Франция, Холандия, Германия и Белгия) предприемачите, които подкупват държавни служители, за да получат големи обществени поръчки, са можели просто да приспадат от данъците си такива „допълнителни“ разходи за придобиване на нови поръчки. Ситуацията започва да се променя едва след влизането в сила на Конвенцията на ОИСР. През 1997² г. вече се говори за борба с подкупването на чуждестранни длъжностни лица при сключване на международни търговски сделки.

Полша принадлежи към групата на страните в Европейския съюз с най-високо ниво на възприемане за корупция, за което оказват влияние различни фактори, свързани с политическата трансформация, т.е. с демократизацията на държавата и трансформациите в сферата на собствеността. Системната трансформация също така води до дълбоки промени в социалната структура, които не са без последствия за политическата култура на обществото.³

Корупцията се обуславя от установените социални ценности, навици и нагласи, които се считат за норма в някои страни по света. Обществото трябва да има ясна представа, какво представляват корупцията, нарушаването на определени ценности и принципи и приетите социални норми.

Бизнесът е област, предразположена към корупция, в която има неизброими възможности за извършване на престъпления, както и за нечестно, неетично поведение. Много фирми търсят новаторски начини за подобряване на ефективността и запазване на конкурентно предимство, за да оцелеят (Petrova et al., 2018a). Това изисква разработването на различни техники за подобряване на конкурентоспособността на бизнеса (Petrova et al., 2018b); (Odinokova, 2018); (Sushchenko, 2016).

Като допълнение към поведението, основано на извършването на престъпления, настъпват събития с „перикоруптивен“ оттенък, т.е. в противодействие на етиката и добрите бизнес практики.

Пример в това отношение може да бъде китайската институция Guanxi, която, кратко казано, представлява една мрежа от лични и семейни връзки и влияния, които до голяма степен определят формата на бизнес, политически или социални отношения. Guanxi се корени във вековната китайска традиция, която е оцеляла през годините на модернизации и комунистически революции; днес тя все още продължава да

² Конвенцията на ОИСР за борба с подкупването на чуждестранни длъжностни лица по международни търговски сделки, изготвена в Париж на 17 декември 1997 г. (OJ 2001 г., № 23, т. 264).

³ Още по темата вж. Karklins, R. The System Made Me Do It: Corruption In Post-communist Societies, New York 2005: M.E.Sharpe, Inc.

съществува въпреки натиска на капиталистическия модел на организация на икономиката (Ling, 2011).

Броят и качеството на различните регламенти са свързани с присъствието на държавата в икономическия живот. Както показват изследванията, колкото по-голямо е присъствието ѝ, изразено в ограничаване на свободния пазар, свиване на свободната конкуренция или голям брой държавни фирми, получаващи субсидии от държавния бюджет, толкова по-голяма е корупцията. (Djankov et al., 2002)

Основните предпоставки за появата и разпространението на корупцията включват (Hankiss, 1986):

1. създаване на общи социални блага, които да бъдат споделени от обществото;
2. делегиране на права на лицата, които са станали администратори;
3. създаване на система за споделяне на доброто, считано от общността за правилно, прието или пък е обект на строги санкции, така че получаването на индивидуални облаги да стане непечелившо.

Напоследък все по-сериозно се обръща внимание на отрицателния аспект на проблема. Законите и преобладаващите мнения на учените подкрепят становището, че корупцията е социално вредно явление и е забранена. Възниква въпросът: *какви са негативните ефекти, които корупцията оказва върху икономическия и социалния живот?*

Последици от корупцията

В изследванията за последиците от корупцията най-често се посочва нейното негативно влияние върху инвестициите: колкото по-високо е нивото на корупцията, толкова по-малък е дялът на инвестициите в БВП (Mauro, 1998) – практиката да се предлагат подкупи, за да се получи лиценз, например. Корупцията има отрицателно въздействие и върху чуждестранните инвеститори. Това намалява сигурността на стабилните бизнес операции, увеличава разходите и инвестиционния риск. В резултат инвеститорите предпочитат да инвестират в по-малко корумпирани страни.

За много страни, включително Полша и Украйна, чуждестранните инвестиции са важен компонент на икономическото развитие, а намаляването или липсата им води до отрицателни последици. Анализът на статистическите показатели показва, че въпреки желанието на Украйна, що се отнася до прилагането на новаторски тип на икономическо развитие, институционалната среда не предоставя достатъчно стимули и ико-

номически инструменти за прилагане на иновационни промени, което също се потвърждава от рейтинг позицията иновативност за икономиката на Украйна (Labunska et al., 2017). За да оценят корупцията, чуждестранните инвеститори се основават на различни индекси, един от най-популярните е Индексът за възприятие на корупцията – CPI.

Корупцията е свързана с БВП на глава от населението. По-ниската стойност на вътрешните и чуждестранните инвестиции се превръща в по-нисък БВП на глава от населението и по-нисък икономически растеж. Вероятно високото ниво на корупция ограничава просперитета и възможностите на страната за по-нататъшно развитие. Примери за държави, характеризиращи се с ниски нива на корупция и висок БВП на глава от населението, са: Дания – 58207.90, Финландия – 45288.63, Швеция – 54988.62, Нова Зеландия – 36463.53, Норвегия – 89741.21 и т.н.

От друга страна, бедни страни като Сомалия – 187.00, Южен Судан – 717.70, Хаити – 731.23, Мианмар – 824.19 са много корумпирани и показват ниски нива на БВП на глава от населението. Заслужава да се отбележи също така, че богатите държави се характеризират с високо качество на регулациите и институциите, свободен пазар и силна конкуренция. За сметка на това бедните страни имат неефективни „слаби“ институции, нискокачествени регулации, ограничена конкуренция и свободен пазар.

Друг негативен ефект от корупцията е въздействието ѝ върху държавните разходи и осигуряването на обществени блага като инфраструктура или здравеопазване. Например наличието на корупция в публичните търгове може да доведе до закупуване на стока (услуга) на по-високи цени и по-ниско качество отколкото в случаите, когато няма корупция. Това води до растеж и неефективност на разходите. Избирането на оферта с по-ниска цена и по-добро качество на стоката (услугата) би позволило да се намалят разходите и да се разпределят спестените средства за други нужди (Gupta et al., 2001).

На тази основа би следвало да се обърне внимание и на още една гледна точка, свързана с положителното въздействие на корупцията върху икономиката. Хипотезата възникна през 60-те години на миналия век и приема, че в случай на неефективна и бюрократична икономика корупцията може да позволи по-ефикасно и по-бързо разрешаване на определени проблеми (например вземане на решение за стопанска дейност) (Huntington, 1999).

Като цяло икономистите смятат (въпреки че все още няма ясни доказателства в подкрепа на тази теза), че корупцията причинява забавяне темпа на икономически растеж (Kamiński & Kamiński, 2004). Това на свой ред означава, че икономиката не е в състояние да генерира

доходи за държавата или да създава работни места, което, разбира се, насърчава безработицата и всички други негативни явления, свързани с нея. Икономистите също се опитват да докажат, че корупцията задълбочава неравенствата в разпределението на доходите (Gupta et al., 1998). Други негативни последици от корупцията, които често се споменават в литературните източници, са:

- изтичане на квалифицирана работна сила;
- неправилно разпределение на средства за нерентабилни инвестиции.

Често се коментира и спадът в данъчните приходи на държавата, тъй като е очевидно, че корумпираните компании са склонни да избягват плащането на данъци.⁴

Трябва да се отбележи, че проявите на корупция и сивата зона са силно свързани помежду си: изследванията показват, че високото ниво на сивата икономика също е съпроводено с високо ниво на корупция (Buehn & Schneider, 2007).

Страните с ниски нива на корупция имат висок БВП на глава от населението, както и ясни, ефективни разпоредби и свободен пазар. От друга страна, силно корумпираните страни се характеризират с неефективна администрация, непрозрачни правила, нисък БВП на глава от населението, а често и липса на свободен пазар и конкуренция (Cichocki, 2012).

Ограничаване нивото на корупция

На фона на създадите се условия **авторитетът на длъжностното лице** оказва влияние върху протичането на процесите, свързани с възможността за изнудване, за подкупи в замяна например на благоприятно тълкуване на конкретен регламент или неговото спазване. Пример в това отношение е Законът за данъка върху доходите на физически лица от 1991⁵.

Авторитетът на длъжностното лице дискредитира позицията на вносителя на петицията, който, в желанието си да получи благоприятно за него решение, е склонен да плати подкуп, за да спести време и да поеме по-ниски разходи, отколкото ако разреши въпроса в стандартния

⁴ За повече подробности вж. Kaufmann, See D. W., Shang-Jin, Does 'Grease Money' Speed Up the Wheels of Commerce, International Monetary Fund, 2000; Treisman, D. The Causes of Corruption: A Cross-National Study, Journal of Public Economics 2000, бр.76, стр. 399–457.

⁵ Закон за данъка върху доходите на физическите лица (ОЖ № 80, т. 350).

режим. Ясните точни, стабилни и прозрачни разпоредби работят в полза на клиента, като намаляват възможността, длъжностните лица да поставят нерегламентирани условия – и така те стават по-некорумпирани. Същевременно се посочва, че макар и прекалено многото регламенти да са проблематични, ако отговарят на горепосочените условия, те не порождават самата корупция (Lambsdorff & Cornelius, 2000).

Стига се дотам, че корупцията, станала публично достояние, се възприема от обществото едва ли не като законосъобразен акт и става по-трудно да ѝ се противодейства. Това е обединяващият елемент в отношенията между обществото и държавата. Борбата с това явление трябва да започне от държавата, но проблемът се задълбочава, ако в държавата доминират мощни интереси на групи, за които съществуването на силни публични институции е най-голямата заплаха. Оправдаването на корупцията при такива условия може бързо да доведе до „[...] порочен кръг, в който високото ниво на държавна намеса, неефективност на пазара и корупция се укрепват и консолидират.“ (Alesina & Angeletos, 2005).

Политиците говорят много за необходимостта от борба с корупцията, но когато става въпрос за конкретни действия, те се държат като граждани, които вярват, че е необходимо да се ограничат разходите на държавата, но незабавно протестират гневно, когато са отрязани разходи за програми, които самите те използват. Друга последица от корупцията е негативното ѝ влияние върху обществените и културните ценности. Международните изследвания, проведени през последните години, потвърждават съществуването на връзка между корупцията при функционирането на държавата и равнището на доверие на гражданите в публичните институции. По-малко очевидна е липсата на доверие в човешките взаимоотношения (Newton & Norris, 1999). Качеството на закона и ефикасността при неговото прилагане оказват особено силно влияние върху нивото на доверие (Rothstein & Stolle, 2002).

Съществуват обаче примери за ефективно намаляване нивото на корупция.⁶ Едно от условията за тази ефективност е политическата воля. Важна стъпка в създаването на антикорупционна политика е нейната превенция. „Повечето от тези възможности намаляват заедно с ограничаване ролята на държавата в икономиката. Лимитираното управление изисква по-малко договори за строителство, придобиване на по-малко съоръжения и намаляване на данъците.“ (Rose-Ackerman, 2002).

⁶ Примери за ефективни усилия насочени към намаляване на корупцията са обсъдени от Robert Klitgaard (1988), *Controlling Corruption*. Berkeley: University of California Press.

Процесът на ограничаване на корупцията трябва да бъде подложен на строг надзор. В противен случай това може да доведе до увеличаването ѝ и до разкриване на нови източници на корупция. Нека да отбележим също, че намаляването на ролята на държавата има своите граници, извън които се крие хаос. Същността на политическата дилема се изразява в следното: „едно малко правителство не коригира адекватно неравенствата и несправедливостта на пазара; голямото правителство увеличава корупцията и търсенето на пенсия.” (Alesina & Angeletos, 2005).

За да обобщим, трябва да се подчертае, че проблемът с корупцията може да бъде решен по три начина. На първо място – добре формулирани, ясни и разбираеми правни разпоредби, което обаче може да се окаже недостатъчно. Другият важен въпрос е свързан с образованието на обществото и трето, неотложното спазване на правните норми.

В страни с недостатъчно ясни регулации съществува по-високо ниво на корупция, длъжностните лица притежават значителна дискреционна власт. Налице е силно държавно присъствие в икономиката и ограничена конкуренция на пазара.⁷

Полша на фона на корупцията

Най-новият документ, в който е изложена стратегията за борба с корупцията в Полша, е правителствената стратегия за борба с корупцията за периода 2013–2018 г. Документът е изготвен въз основа на опита, натрупан в рамките на изпълнението на Стратегията за периода 2002–2009 г. Целта на стратегията е да се намали нивото на корупция в Полша чрез засилване на превантивните и образователни дейности както сред обществото, така и в публичната администрация. Продължава и допълнителната дейност за борбата с корупцията. Изготвеният документ съдържа подробни цели, задачи и насоки за дейността на организациите, отговорни за противодействието и борбата с корупционното поведение.⁸

Правителствените антикорупционни стратегии са насочени към идентифициране, предотвратяване и борба с корупцията предимно в държавния сектор, като се отделя специално внимание на разхищаването на публични средства. Частните предприятия, които работят съвместно с

⁷ Това дава право на държавните органи да вземат решения по свободен начин, т.е. не се ограничават от конкретни законови разпоредби, което обаче не е равносилно на възможността за вземане на решения като проява на лични прищявки.

⁸ Проект за правителствена стратегия за борба с корупцията за периода 2013–2018.

други стопански субекти, полагат всички усилия, за да си изградят добро име, като избягват нелоялната конкуренция и използването на корупционни методи. Предприемачите, които се грижат за доброто име на фирмата си, въвеждат правила за прилагане на добрите практики, които са включени в етичните кодекси. Спазването на етичните препоръки допринася за печалбата на компанията, тъй като намалява корупцията, злоупотребите и използването на така наречените лоши практики. Нещо повече, това ограничава поведението, което води до конфликт на интереси. От друга страна, спазването на приетите правила печели доверието на клиентите, изпълнителите и партньорите и повишава лоялността и надеждността на персонала. Нуждата от въвеждане на етични принципи в предприятията е призната и от полската търговска камара, която е разработила модел за функциониране на организациите в работата си със служители, работници и бизнес партньори. Според предложената концепция, озаглавена „Fair Play Enterprise“, фирмата може да постигне добри резултати при проверката на надеждността на процедурите, включително в областта на рекламата и промотирането, контактите с клиенти, контактите с изпълнителите, решаването на проблеми, свързани със служителите и надеждност за държавната хазна.⁹

При разглеждането на проблема с корупцията трябва да се обърне внимание на взаимносвързаните въпроси. Корупцията е трудна за разбиране, тя се влияе от закона и общественото съзнание и от отколешното желание на хората да правят големи пари за кратко време. Корупцията е дело, забранено от закона, и нейното разкриване може да има отрицателни последици и за двете страни – участници в корупционна дейност. „Скритият“ характер на корупцията усложнява извършването на изследвания, свързани с това явление.

Корелационен анализ на корупцията

Организацията „Трансперънси интернешънъл“ публикува Индекса за възприемане на корупцията (CPI), който представя резултатите по отношение на корупцията.

В класацията по този индекс за 2015 г. Полша заема 30-то място (от 167) и отбелязва 62 точки, през 2014 г. – 61 точки (2013 – 60) и е класирана на 35-то място (през 2013 г. – 38) в сравнение с позицията от предходната година.

⁹ Poradnik antykorupcyjny dla przedsiębiorców, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Warszawa 2011, стр. 48-50.

За съжаление Украйна не може да претендира за висока степен на прозрачност, въпреки че в страната има видимо подобрене. През 2015 г. тя отбеляза едва 27 точки и 130-то място в класирането спрямо всички представени позиции. Информацията показва, че въпреки подобрието, което се отчита всяка година по отношение на високото ниво на корупция, са налице значителни проблеми, свързани с корупцията в тази страна.

Трябва да се подчертае, че Дания е начело на класацията (първо място) с 91 точки (през 2015 г.), Финландия е на второ място с 91 точки, а Швеция е с 89 точки.

Индексът за възприемане на корупцията представя оценка на 175 държави, от които над 2/3 бележат по-малко от 50 точки.

От 2012 г. насам Transparency International използва различна методология в сравнение с предходни години: организацията присъжда от 0 до 100 точки, където **0 т. се равняват на най-високо ниво на корупция и 100 т. – на най-голяма прозрачност**. Тази промяна е направена с цел по-точно наблюдение на тенденциите и сравняване на резултатите с предходните години.

Индексът за възприемане на корупцията (CPI) се изготвя от Transparency International всяка година от 1995 г. насам и е водещ, определящ фактор за възприемането на корупцията в публичния сектор.

Изборът на държави е на базата на случайния принцип. Две от променливите величини, изразяващи ниско ниво на възприемане на корупцията, са в съотношение: БВП на глава от населението по ППС (паритет на покупателната способност) и индекс на ранкиране на корупцията.

n=18 по скала от 0 до 100

Изчисляване на линейния корелационен коефициент на Пирсън.

$$r = \frac{n \cdot \sum x_i y_i - \sum x_i \cdot \sum y_i}{\sqrt{[n \cdot \sum X_i^2 - (\sum x_i)^2][n \cdot \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2]}}$$

r = - 0.84

Резултатът показва много силна зависимост на корелацията между двете променливи; зависимостта е отрицателна.

Таблица 1

Избрани държави с ниско ниво на възприемане на корупцията

Спецификация	БВП на глава от населението по ППС	Ранкиране на корупцията
САЩ	52549.01	16
Китай	13400.27	83
Япония	35804.23	18
Германия	44053.07	10
Великобритания	38657.79	10
Франция	37305.69	23
Индия	5730.14	76
Италия	33587.12	61
Бразилия	14454.94	76
Канада	42890.88	9
Северна Корея	34386.57	37
Австралия	43654.58	13
Русия	23895.34	119
Испания	32814.45	36
Мексико	16501.94	95
Индонезия	10385.3	88
Полша	24835.9	30
Украйна	7449.77	130

Източник: собствено проучване на автора, базирано на данни от „Трансперънси интернешънъл“, 2015.

Таблица 2

Избрани държави с високо ниво на възприемане на корупцията

№	Страни	БВП на глава от населението по ППС	Ранкиране на корупцията
1	Малдивите	11892.5	134
2	Коморски острови	1363.56	136
3	Нигерия	5638.89	136
4	Таджикистан	2616.19	136
5	Бангладеш	3136.6	139
6	Гвинея	2854.75	139
7	Кения	2901.01	139
8	Лаос	5341.31	139
9	Папуа Нова Гвинея	2854.75	139
10	Уганда	1717.83	139
11	Централноафриканска република	562.19	145
12	Република Конго	5993.15	146
13	Чад	2043.54	147
14	Конго	736.68	147
15	Мианмар	1324.61	147
16	Бурунди	692.67	150
17	Камбоджа	3278.2	150
18	Зимбабве	1687.98	150
19	Узбекистан	5642.82	153
20	Еритрея	1411.16	154
21	Сирия	4684.72	154
22	Туркменистан	15527.4	154
23	Йемен	3663.31	154
24	Гвинея-Бисау	1367.3	158
25	Хаити	1658.41	158
26	Венецуела	15602.9	158
27	Ирак	14017.8	161
28	Либия	13320.8	161
29	Ангола	6937.01	163
30	Екваториална Гвинея	28271.8	163
31	Южен Судан	1741.1	163
32	Судан	3927.49	165
33	Афганистан	1820.3	166
34	Сомалия	547.32	167

$$r = 0.26$$

$$r^2 = 0.07$$

Налице е много слаба положителна корелация.

Заклучение

Налице е много силна отрицателна зависимост между БВП на глава от населението по ППС и резултатите за нивото на корупция; с други думи, ако БВП на глава от населението по ППС е висок, нивото на възприемане на корупцията в страната намалява. Проявите на корупция намаляват. Тя не е добре възприета и даването на подкупи не е от полза, когато страната е на относително високо ниво на икономическо развитие. Въпреки това в страни, където равнището на възприемане на корупцията е високо и БВП на глава от населението показва ниско ниво, съотношението е много слабо, но все пак с положителна стойност. Това показва, че в страна с нисък стандарт на живот явлението корупция може да има положително въздействие върху икономическото ѝ развитие. Както вече беше споменато, корупцията, до известна степен, може да се превърне в стимул за населението.

Отношението към корупцията и приемането ѝ от страна на правителството и обществото играят важна роля, тъй като противодействието и борбата с корупцията стават много трудни при определени условия. Разобличаване на нередности на работното място или подаването на сигнали все още са твърде рядко явление, тъй като и двете страни са отговорни за извършване на противоправното деяние. И двете страни, както физическото лице, което дава финансовото предимство, така и лицето, което го получава, няма да разкрият този факт, тъй като всяка страна подлежи на наказателни санкции. Явлението корупция все още предизвиква големи противоречия; това се отнася и до неразбираемата формулировка на правните актове, което води до различни интерпретации и гледни точки. Много хора застават на едната или на другата страна, твърдят, че би било правилно да уредят определени случаи, като дадат подкуп, докато други декларират, че това е неморално поведение, но ако някой иска да им предложи подкуп, с радост ще го приемат. Трябва да се подчертае, че част от обществото счита, че корупцията е негативно явление, но ако ситуацията се отнася за личния им живот, те не могат да гарантират, че няма да се възползват, ако им се предостави определена възможност.

Цитирана и използвана литература

- Alesina, A., Angeletos, G. (2005). *Corruption, Inequality and Fairness*, econ-www.mit.edu/files/334.
- Bielecki, Z. (2002). *Fenomen korupcji – diagnoza*, „Przegląd Policyjny” no. 2, Szczytno.
- Buehn, A., Schneider, F. (2007). *Shadow Economies and Corruption All Over the World*, Revised Estimates for 120 Countries, Economics, The Open Access, Open Assessment E-Journal 2007-9, vol. 1.
- Bukowski, J. (1978). *Lockheed - największe łapówki świata*, Warszawa.
- Cichocki, S. (2012). *Centralne biuro antykorupcyjne, Mapa korupcji, Stan przestępczości korupcyjnej w Polsce w 2011 r.*, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji, Warszawa.
- Djankov, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes F., Shleifer, A. (2002). *The Regulation of Entry*, Quarterly Journal of Economics, vol. 117 no. 1.
- Douglas, North C. (1990). *Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge UP.
- Gupta, S., Davoodi H., Alonso-Terme R. (1998). *Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?*, IMF Working Papers, no. 98/76.
- Gupta, S., Davoodi H., Tiongson E. (2001). *Corruption and the Provision of HealthCare and Education Services*, w: *The Political Economy of Corruption*, London–New York.
- Draft of the Governmental Anti-Corruption Strategy for the years 2013–2018.
- Hankiss, E. (1986). *Pułapki społeczne*, WP, Warszawa.
- Huntington, S. P. (1968). *Political Order in Changing Societies*, Yale University Press, New Haven.
- Kamiński, A. Z., Kamiński, B. (2004). *Korupcja rządów*, Trio, Warszawa.
- Karklins, R. (2005), *The System Made Me Do It: Corruption In Post-communist Societies*, New York: M.E.Sharpe, Inc.
- Kaufmann, D., Shang-Jin, W. (2000). *Does ‘Grease Money’ Speed Up the Wheels of Commerce*, International Monetary Fund.
- Klitgaard, R. (1988). *Controlling Corruption*. Berkeley: University of California Press.
- Labunska, Sv., Petrova, M., Prokopishyna, O. (2017). *Asset and cost management for innovation activity*, "Economic Annals - XXI", VOLUME 165, ISSUE 5–6, 2017, Pages: 13–18. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V165-03>
- Lambsdorff, J., Cornelius, P. (2000), *Corruption, Foreign Investment and Growth*, in: *The Africa Competitiveness Report, 2000/2001*, World Economic Forum, Oxford University Press, Oxford New York.

- Ling, L. (2011), *Performing Bribery in China – Guanxi-Practice*, Corruption with a Human Face, *Journal of Contemporary China* 2011, vol. 20 (68).
- Lui, F.T. (1996). *Three Aspects of Corruption*, *Contemporary Economic Policy*, vol. 14, no. 3.
- Mauro, P. (1998). *Corruption and the composition of government expenditure*, *Journal of Public Economics*, vol. 69.
- Maćzak, A. (1986). *Rządzący i rządzi. Władza i społeczeństwo w Europie wczesnonowożytnej*, PIW, Warszawa.
- Newton, K., Norris, P. (1999). „*Confidence In Public Institutions: Faith, Culture Or Performance?*”. Paper presented at the Annual Meeting of the APSA, Atlanta, September.
- Odinokova, T., Bozhinova, M., Petrova, M. (2018). *Promotion of Innovative Entrepreneurship Under Sustainable Development*. E3S Web Conferences Volume 41, 04015 (2018). IIMS, Kemerovo, Russian Federation, 2018, <https://doi.org/10.1051/e3sconf/20184104015>.
- Petrova, M., Tepavicharova, M., Dikova, L. (2018a). *Possibilities for human capital development in the mining and quarrying sector in Bulgaria*. E3S Web of Conferences Volume 41, 04017 IIMS, Kemerovo, Kemerovo, Russian Federation, <https://doi.org/10.1051/e3sconf/20184104017>
- Petrova, M., Buzko, I., Dyachenko, Yu. (2018b). *Cognitive, Intelligence Technologies and Economical Foundations of Teaching of International Economical Relations and Tourism*. 17th International Scientific Conference ERDev, 23.-25.05.2018. Jelgava, LATVIA, pp. 1102–1106, DOI: 10.22616/ERDev2018.17.N170
- Poradnik antykorupcyjny dla przedsiębiorców, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Warszawa 2011 r.
- Pukała, R., Adamisin, P. (2015). *Unit-linked life insurances where the investment risk is borne by the policy holder as an element of shaping household savings portfolios in Poland after the accession to the European Union*, European Financial Systems 2015 of the 12-th International Scientific Conference, Masaryk Faculty of Economic and Administration Department and Institute for Financial Market, June 18-19, 2015, Brno, Czech Republic, pp. 458-465.
- Rose-Ackerman, S. (2000), *Is Leaner Government Necessarily Cleaner Government?* [in:] *Combating Corruption in Latin America*, eds. Joseph S. Tulchin and Ralph H. Espach, Washington D.C.: Woodrow Wilson Center Press.

- Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Strategies for Reform*, Cambridge University Press, New York.
- Rothstein, R., Stolle, D. (2002). "How Political Institutions Create and Destroy Social Capital: An Institutional Theory of Generalized Trust", Referat przedstawiony na konferencji APSA, w Bostonie, August/September.
- Scott, J. C. (1969). *The Analysis of Corruption in Developing Nations*, Comparative Studies in Society and History, vol. 11 (3).
- Sushchenko, O. (2016). *Creation of innovation clusters as a line of enterprise competitiveness improvement in the field of foreign economic activity*, Actual Problems of Economics, 177(3), 191-198
- Treisman, D. (2000). *The Causes of Corruption: A Cross-National Study*, Journal of Public Economics, vol. 76.
- Tullock, G. (1996). *Corruption Theory and Practice*, Contemporary Economic Policy, vol. 14.

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXI, КНИГА 4 – 2018

СЪДЪРЖАНИЕ

Иван Тодоров, Александър Александров, Калина Дурова

Бъдещото членство на България в еврозоната
от гледна точка на бизнес цикъла / 3

Людмила Стемплевска

Корупция в бизнеса – за или против? / 16

Илхомион Ергашов

Разширяване на иновационния потенциал и инвестиционната дейност
при развиване на ефективно предприемачество / 33

Теодор Тодоров

Иновативни методи за измерване на пазарния риск
на FOREX пазара / 44

Даниел Николаев

Влияние на международните търговски банки върху конвергенцията
в Европейския съюз / 66

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Георги Иванов – зам. главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Румен Лазаров
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Пресияна Ненкова

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Ректор на Финансовия университет при Правителството на Руската федерация – федерална държавна образователна институция за професионално образование, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. Лестър Лойд-Ризън – Директор на Центъра по международен бизнес към Международното бизнес училище Ашкрофт, Кембридж, Великобритания
Проф. Кен О’Нийл – Ръководител на катедра по предприемачество и развитие на малкия бизнес към Департамента по маркетинг, предприемачество и стратегии на Университет Ълстер, Северна Ирландия
Проф. Ричард Торп – Бизнес школа на Университета Лийдс, професор по развитие на управлението, зам.-директор на Киурт институт, Лийдс, Великобритания
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Ректор на Молдовската академия за икономически изследвания, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Президент на Сената на Университета Валахия – гр. Търговище, Румъния, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Ректор на Одеския държавен икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Олена Непочатенко – Ректор на Умански национален аграрен университет (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Първи зам.-ректор по научно-педагогическа и научна работа, Киевски национален икономически университет „Вадим Гетман” (Украйна)
Доц. д-р Мария Кристина Стефан – Университет „Валахия”, гр. Търговище, Румъния, катедра „Икономикс”
Доц. д-р Анисоара Дуика – Университет „Валахия”, гр. Търговище, Румъния, катедра „Мениджмънт”

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Елка Узунова – координатор и ръководител на екипа, стилев редактор на броя на английски език
Ст. преп. Даниела Стоилова – превод на английски език
Ст. преп. Румяна Денева – превод на английски език
Ст. преп. Маргарита Михайлова – превод на английски език
Ст. преп. Иванка Борисова – превод на английски език
Ст. преп. Венцислав Диков – стилев редактор на английски език

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъръв” 2
Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
☎ (+359) 889 882 298
Деяна Веселинова – технически секретар
☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg
Благовеста Борисова – компютърен дизайн
☎ (+359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg
© Академично издателство „Ценов” – Свищов
© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

ISSN 0323-9004

Народностопански архив

Свищов, година LXXI, книга 4 - 2018

**Бъдещото членство на България в еврозоната
от гледна точка на бизнес цикъла**

Корупция в бизнеса – за или против?

**Разширяване на иновационния потенциал
и инвестиционната дейност при развиване
на ефективно предприемачество**

**Иновативни методи за измерване на пазарния
риск на FOREX пазара**

**Влияние на международните търговски банки
върху конвергенцията в Европейския съюз**

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

Изисквания при депозиране на статии за сп. „Народностопански архив“

1. Обем: статии от 12 до 25 страници;

2. Депозиране на материалите: на хартиен носител и в електронен вид като приложен файл на E-mail: NSArhiv@uni-svishtov.bg

3. Технически изисквания:

- изпълнение Word 2003 (минимум);
- размер на страницата – А4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
- разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
- шрифт – Times New Roman 14 pt;
- полета – Top - 2.54 cm; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
- номерация на страницата – долу вдясно;
- текст под линия – размер 10 pt;
- графики и фигури – Word 2003 или Power Point.

4. Оформление:

- наименование на статията, име на автора, академична длъжност, научна степен – шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold – центрирано;

- наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;

- резюме на български език в обем до 15 реда; ключови думи – от 3 до 5;

- **JEL** класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);

- основен текст (изложение);

- таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;

- формулите се създават с Equation Editor;

5. Правилата за цитиране под линия: При цитиране да се спазват изискванията на **БДС 17377-96 Библиографско цитиране**, поместени тук: <http://www.uni-svishtov.bg/dialog/Bibl.%20Citirane.pdf>.

Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.

6. Ръкописите на нехабилитирани преподаватели се придружават от препис на протокол от катедрата, обсъдила и предложила научната разработка за публикуване.

Авторите на публикуваните материали на страниците на списание „Народностопански архив“ носят отговорност за тяхната автентичност.

От Редакционния съвет

www.uni-svishtov.bg/NSArhiv